

Eugeniusz Z. ZDROJEWSKI*
Małgorzata GUZIŃSKA**

SALDA MIGRACJI JAKO PODSTAWA TYPOLOGII WOJEWÓDZTW

Zarys treści: Migracje ludności cechuje duże zróżnicowanie przestrzenne. Mają więc wpływ na przemiany demograficzne. Podstawowym celem opracowania jest ukazanie wpływu migracji na dynamikę przyrostu rzeczywistego ludności we wszystkich 16 obecnych województwach z zachowaniem podziału na miasto i wieś. Uwzględniono tu jedynie przemieszczenia na pobyt stały.

Słowa kluczowe: migracje – wewnętrzne i zagraniczne, napływ, odpływ, salda migracji.

Wstęp

Migracje są, obok ruchu naturalnego, drugim czynnikiem wywołującym istotne zmiany w poziomie zaludnienia, przestrzennym rozmieszczeniu i w różnorodnych strukturach ludności. Jedną z ich charakterystycznych cech jest bezpośredniość i szybkość oddziaływania na dynamikę przemian liczebnych, gęstości zaludnienia i układy strukturalne ludności na określonym terytorium. W pewnych, specyficznych warunkach społeczno-gospodarczych i politycznych mogą one wpływać w znacznie silniejszym stopniu na wzrost (lub spadek) liczby ludności i określone procesy przemian, niż ruch naturalny.

Badania nad procesami migracyjnymi ze względu na różnorodność ich przyczyn i skutki, rolę w procesie przemian demograficznych czy zmian w strukturach społeczno-przestrzennych, dużą różnorodność form, kryteriów klasyfikacji, zasięg terytorialny, zmiany rozmiarów i natężenia w czasie – były, są i będą prowadzone przez wielu autorów reprezentujących różne dyscypliny naukowe. Należą do nich zarówno demografowie, socjologowie, ekonomiści, statystycy, geografowie, historycy. Prowadzone dotychczas prace badawcze, tak w kraju jak i za granicą, dotyczyły różnych przedziałów czasowych, różnorodnych

---

* prof. zw. dr hab. Eugeniusz Z. Zdrojewski, Politechnika Koszalińska, Instytut Ekonomii i Zarządzania, Zakład Zarządzania

** mgr Małgorzata Guzińska, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Koszalinie

aspektów ruchu wędrownego, ale także różnorodnych jednostek przestrzennych. W powstających na bazie tych badań opracowaniach, stosunkowo niewiele uwagi poświęcono procesom migracyjnym w aktualnym układzie administracyjnym.

Tymczasem w Polsce dokonała się transformacja ustrojowa, zasadnicza reforma administracyjna, pogłębianą jest restrukturyzacja gospodarcza, nasz kraj został przyjęty do Unii Europejskiej itd. Wzrasta rola dużych ośrodków miejskich i aglomeracji. Rosną szanse rozwoju układów metropolitalnych, pewne osłabienie procesów rozwojowych obserwujemy wokół dawnych siedzib władz wojewódzkich i ich podregionów. Wszystko to ma istotny wpływ na procesy migracyjne, ich rozmiary, natężenie, główne kierunki i zasięgi przepływów terytorialnych ludności. W tej sytuacji rodzi się wiele pytań dotyczących mobilności przestrzennej ludności, różnych jej aspektów, aktualnej roli migracji wewnętrznych i zagranicznych w kształtowaniu procesów ludnościowych w kraju i w skali funkcjonujących obecnie województw. Oczywiście w jednym opracowaniu o ograniczonych ramach objętościowych trudno byłoby udzielić wyczerpujących odpowiedzi na te i na wiele innych pytań. Trzeba więc było dokonać wyboru określonych zagadnień i podjąć próbę ich wyjaśnienia.

Podstawowym celem opracowania jest ukazanie wpływu migracji na dynamikę przyrostu rzeczywistego ludności we wszystkich szesnastu obecnych województwach, z zachowaniem podziału na miasto i wieś. Uwzględniono tu jedynie migracje definitywne (stałe) wewnątrz krajowe i zewnętrzne (zagraniczne). Ponieważ w migracjach mamy do czynienia z ruchem dwukierunkowym: napływem (imigracją) na dane terytorium i z odpływem (emigracją) z dotychczasowego miejsca zamieszkania, zajęliśmy się tu zarówno przybyszami (ludnością napływową imigrantami) na obszar wszystkich 16 województw, jak i ludnością opuszczającą na stałe dane województwa. Przedmiotem szczególnie wnikliwej analizy stały się migracje netto, tzn. salda migracji. To właśnie ostateczny bilans, różnokierunkowych przepływów ludności, jego wielkość i charakter (dodatni lub ujemny) ma bezpośredni wpływ na dynamikę wzrostu (lub spadku) liczebności ludności na określonym terytorium.

Rolę migracji definitywnych w przyroście (ubytku) rzeczywistym ludności przeanalizowano w odniesieniu do wszystkich województw, które funkcjonują w naszym kraju od początku 1999 roku. Przyjęte w opracowaniu cezurę czasowe stanowią lata 1999 i 2009. To właśnie od 1999 r. istnieje aktualny podział na województwa, a rok końcowy wyznacza dostępność dokładnych i zweryfikowanych danych statystycznych w czasie przygotowania artykułu do druku. Jest to zasadniczo wystarczający okres dla uchwycenia określonych tendencji i wykrycia pewnych prawidłowości.

Jako podstawowe źródło danych statystycznych posłużyły publikacje GUS, zwłaszcza poszczególne edycje Rocznika Demograficznego. Wykorzystanie jednorodnego źródła umożliwiło w miarę pogłębioną analizę oraz porównania określonych zjawisk i procesów w czasie, w przekrojach regionalnych i środowiskowych (miasto, wieś). Najważniejsze dane statystyczne, jak również niezbędne wskaźniki i współczynniki zamieszczono w tabelach. Chcąc uniknąć nadmiernej ich rozbudowy, nie we wszystkich uwzględniono poszczególne lata okresu objętego analizą. W kilku tabelach ujęto jedynie lata: początkowy (1999) i końcowy (2009). Jednakże w części tekstowej odniesiono się do wszystkich lat, wskazując przy tym na rok, w którym zaobserwowano wartości ekstremalne.

Opracowanie wykonano przede wszystkim na podstawie danych statystycznych. Ze względu na to w niewielkim zakresie korzystano z bogatej literatury przedmiotu. Ponieważ jednak potencjalnych czytelników może zainteresować interpretacja materiałów źródłowych, uwagi i wnioski dotyczące procesów migracyjnych, dokonano wyboru publikacji, które ujęto w bibliografii zamieszczonej w końcowej części artykułu. Spośród wielu opracowań szczególnie przydatne okazały się niektóre prace K. Dziewońskiego, P. Eberhardta, A. Gałązki, A. Gawryszewskiego, B. Sakson i E. Z. Zdrojewskiego. Podano tam również podstawowe źródła, tj. poszczególne edycje Rocznika Demograficznego i Małego Rocznika Statystycznego.

Taki dobór źródeł i literatury umożliwił zastosowanie metody statystyczno-opisowej i porównawczej. Wykorzystano przy tym szereg prostych wskaźników i współczynników, które pozwoliły na dużą dokładność, wnikliwość analizy i oceny procesów migracyjnych oraz na sformułowanie wielu uwag szczegółowych i uogólnień.

Zmiany natężenia i kierunków migracji w czasie

W ostatniej dekadzie XX w. i na początku kolejnego stulecia w procesach migracyjnych zaszły dość istotne zmiany. Przede wszystkim widocznemu zmniejszeniu uległa ogólna mobilność przestrzenna ludności. W migracjach wewnętrznych obserwujemy wydatny spadek napływu (równy odpływowi). Jeszcze w 1990 roku wyniósł on prawie 530 tys. (dokładnie 529,9 tys.), już w 1998 roku obniżył się do 425,8 tys., a w 2001 roku do 369,3 tys., tj. do najniższego poziomu w całym okresie powojennym¹.

---

¹ *Rocznik Demograficzny*, GUS, Warszawa 2009, s. 29-35.

W tym samym okresie wydatnie zmalał napływ do miast: z 346,0 tys. w 1990 roku do 210,2 tys. w 2001 roku. Warto dodać, że jeszcze w 1982 roku wynosił on 503,1 tys., w 1988 roku 404,8 osób.

Również na obszarach wiejskich meldowało się na stałe zamieszkanie coraz mniej ludności. Wystarczy podać, że jeszcze w 1982 roku napływ wynosił ponad 300 tys. (301,5 tys.), w 1989 roku 213,2 tys., a w 2001 roku już tylko 159,1 tys. (por. tab. 1).

Począwszy od 2002 roku obserwujemy pewien wzrost przestrzennej ruchliwości mieszkańców miast do 256,0 tys. w 2006 roku i wsi do 217,5 tys. Już w tym miejscu trzeba jednak zaznaczyć, iż ten ostatni rok wyróżnia się szczególnym nasileniem migracji, o czym będzie jeszcze mowa w dalszej części opracowania.

Bardzo istotnym zmianom uległy podstawowe kierunki przemieszczeń. Były one na tyle głębokie, że na skutek migracji wewnętrznych miasta zaczęły tracić ludność, a na obszarach wiejskich następował przyrost wędrowny (tab. 1 i 2).

Dominujący wcześniej strumień przepływów ze wsi do miast uległ odwróceniu. Można to również prześledzić na przykładzie migracji wewnątrzwojewódzkich (tab. 5). Owszem pewien wzrost wykazały wędrowniki ludności z miast do innych miast, ale jednocześnie wydatnie wzrósł przepływ z miast na wieś, przy równoczesnym spadku przemieszczeń ze wsi do innych wsi (poza obręb granic poszczególnych gmin). Jeszcze w 1991 roku ujemne saldo dla wsi wyniosło – 106,4 tys., w następnym roku – 85,7 tys., w 2002 roku już +4,2 tys. osób, w następnych latach przyrost migracyjny ludności wynosił po kilkadziesiąt tys. osób.

Tę prawidłowość dostrzegamy również w dłuższych przedziałach czasowych. Przykładowo w latach 1996-2000 saldo migracji wewnętrznych w miastach było dodatnie i wynosiło +46,3 tys., a w następnym 5-leciu zmieniło swój znak na ujemny i wyniosło -128,7 tys. osób².

---

² *Mały Rocznik Statystyczny Polski*, GUS, Warszawa 2007, s. 131.

Tabela 1. Migracje wewnętrzne i zagraniczne w Polsce (w tys.)**Table 1.** Internal and international migration in Poland

Lata	Migracje wewnętrzne			Migracje zagraniczne			Ogólne saldo migracji
	napływ	odpływ	saldo	imigracja	emigracja	saldo	
Ogółem							
1999	432,4	432,4	x	7,5	21,5	-14,0	-14,0
2000	394,1	394,1	x	7,3	27,0	-19,7	-19,7
2001	369,3	369,3	x	6,6	23,3	-16,7	-16,7
2002	403,6	403,6	x	6,6	24,5	-17,9	-17,9
2003	430,5	430,5	x	7,0	20,8	-13,8	-13,8
2004	432,6	432,6	x	9,5	18,9	-9,4	-9,4
2005	422,8	422,8	x	9,3	22,2	-12,9	-12,9
2006	473,5	473,5	x	11,0	47,0	-36,0	-36,0
2007	511,2	511,2	x	15,0	35,5	-20,5	-20,5
2008	405,5	405,5	x	15,3	30,1	-14,8	14,8
2009	403,8	403,8	x	17,4	18,6	-1,2	-1,2
Miasta							
1999	241,4	238,6	2,8	5,5	18,2	-12,7	-9,9
2000	221,3	225,5	-4,2	5,1	21,5	-16,4	-20,6
2001	210,2	216,7	-6,5	4,7	18,1	-13,4	-19,9
2002	225,7	243,3	-17,6	4,6	19,0	-14,4	-32,0
2003	235,7	266,1	-30,4	4,9	15,7	-10,8	-41,2
2004	229,5	271,1	-41,6	6,7	13,8	-7,1	-48,7
2005	230,4	263,0	-32,6	6,6	17,1	-10,5	-43,1
2006	256,0	291,1	-35,1	7,9	34,1	-26,2	-61,3
2007	263,3	311,2	-47,9	10,6	24,8	-14,2	-62,1
2008	212,9	251,7	-38,8	10,9	21,0	-10,1	-48,9
2009	209,7	250,7	-41,0	12,4	13,9	-1,5	-42,6
Wieś							
1999	191,0	193,8	-2,8	2,0	3,3	-1,3	-4,1
2000	172,8	168,6	4,2	2,2	5,5	-3,3	0,9
2001	159,1	152,6	6,5	1,9	5,2	-3,3	3,2
2002	177,9	160,3	17,6	2,0	5,5	-3,5	14,1
2003	194,8	164,4	30,4	2,1	5,1	-3,0	27,4
2004	203,1	161,5	41,6	2,8	5,0	-2,2	39,4
2005	192,4	159,8	32,6	2,7	5,1	-2,4	30,2
2006	217,5	182,4	35,1	2,9	12,8	-9,9	25,2
2007	247,9	200,0	47,9	4,2	10,7	-6,3	41,6
2008	192,5	153,7	38,8	4,3	9,1	4,8	34,1
2009	194,2	153,1	41,1	5,1	4,8	0,3	41,4

Źródło: Rocznik Demograficzny, GUS, Warszawa 2008, s. 30-35; 2009, str. 38-39; 2010, str. 38-39

Source: Demographic Yearbook, CSO, Warsaw 2008, p. 30-35; 2009, p. 38-39; 2010, p. 38-39

Tabela 2. Migracje wewnętrzne według kierunków na 1000 ludności**Table 2.** Internal migration according to the directions on the 1000 population

Lata	Napływ			Odpływ			Saldo migracji		
	ogółem	do miast	na wieś	ogółem	z miast	ze wsi	ogółem	miasta	wieś
1999	11,2	10,2	12,8	11,2	10,1	13,0	x	0,1	-0,2
2000	10,2	9,3	11,6	10,2	9,5	11,3	x	-0,2	0,3
2001	9,6	8,8	10,7	9,6	9,1	10,3	x	-0,3	0,4
2002	10,5	9,6	12,1	10,5	10,4	10,9	x	-0,8	1,2
2003	11,3	10,1	13,2	11,3	11,3	11,1	x	-1,2	2,1
2004	11,3	9,8	13,7	11,3	11,6	10,9	x	-1,8	2,8
2005	11,1	9,9	13,0	11,1	11,3	10,8	x	-1,4	2,2
2006	12,4	11,0	14,7	12,4	12,5	12,3	x	-1,5	2,4
2007	13,4	11,3	16,7	13,4	13,4	13,5	x	-2,1	3,2
2008	10,6	9,2	12,9	10,6	10,8	10,3	x	-1,7	2,6
2009	10,6	9,0	13,0	10,6	10,8	10,2	x	-1,8	2,7

Źródło: Rocznik Demograficzny, GUS, Warszawa 2000, s. 341; 2001, s. 342; 2002, s. 316; 2003, s. 354; 2004, s. 418; 2005, s. 422; 2006, s. 428; 2007, s. 420; 2008, s. 434; 2009, s. 406; 2010, str. 408

Source: Demographic Yearbook, CSO, Warsaw 2000, p. 341; 2001, p. 342; 2002, p. 316; 2003, p. 354; 2004, p. 418; 2005, p. 422; 2006, p. 428; 2007, p. 420; 2008, p. 434; 2009, p. 406; 2010, p. 408

Migracje wewnętrzne

Przez wiele lat wielkość migracji wewnętrznych malała, ale gwałtowne zahamowanie zaznaczyło się trzykrotnie: w okresie kryzysu gospodarczego i budownictwa mieszkaniowego zapoczątkowanego w końcu lat 70., w drugiej połowie lat 80. oraz na przełomie XX i XXI w. Spadek liczebności migracji został zahamowany dopiero w 2002 roku. Niemal jednocześnie nastąpiła zmiana głównego kierunku przemieszczeń. Bardziej szczegółowe analizy przestrzenne wykazują, że ruchy te są związane z przenoszeniem się lepiej sytuowanych rodzin z wielkomiejskich bloków mieszkalnych do własnych domów jednorodzinnych budowanych na atrakcyjnych obszarach wiejskich w pobliżu wielkich miast lub na obszarach sprzyjających rozwojowi turystyki.

Szczegółowa analiza napływu, odpływu i sald międzywojewódzkich przepływów ludności wykazuje, że tylko kilka regionów uzyskuje rezultat dodatni (tab. 3). W 1999 roku były to kolejno województwa: lubelskie, mazowieckie, pomorskie, małopolskie i wielkopolskie. W 2009 roku były to: dolnośląskie, małopolskie, mazowieckie, pomorskie i wielkopolskie. Pozostałe województwa miały i nadal wykazują ubytki migracyjne ludności. Pewien wzrost intensywno-

ści przemieszczeń terytorialnych znajduje odzwierciedlenie w poziomie obrotu migracyjnego. Jednakże zarówno po stronie napływu jak i odpływu odnotowano mniej niż 500 tys. zameldowań na pobyt stały bądź wymeldowań i przeniesienia się do innych miast lub gmin wiejskich. Analizując dane statystyczne zawarte w tabeli 3 zauważamy, iż najczęściej osób na pobyt stały przybywa do województw: mazowieckiego, śląskiego i wielkopolskiego, które należą do najludniejszych regionów w kraju. Relatywnie najmniej przybyszów rejestrowano w województwach opolskim, świętokrzyskim, podkarpackim i lubuskim. Analogiczny rozkład liczb stwierdzamy wśród ludności opuszczającej te województwa. Istotna różnica między nimi polega jednak na tym, że w jednych napływ przewyższa odpływ i w związku z tym uzyskują one salda dodatnie (mazowieckie, wielkopolskie), a w innych (np. w śląskim) stwierdzamy sytuację odwrotną, a więc salda ujemne. Niemal zrównoważone bilanse przemieszczeń (ludności napływowej i odpływowej) widzimy w województwach lubuskim i opolskim. W związku ze zmianą omówionych wyżej kierunków przepływów radykalnemu zmniejszeniu uległa liczba województw, w których miasta uzyskiwały dodatnie salda. W 1999 miasta w 8 województwach miały salda dodatnie, a w 2009 roku tylko jedno (mazowieckie – tab. 3). W pozostałych regionach traciły one ludność na rzecz obszarów wiejskich. Odmiennie przedstawiała się sytuacja na obszarach wiejskich. Zmiany w kierunkach przepływów doprowadziły do tego, że wzrosła liczba województw w których migracje netto na wsi wykazywały wzrost w tym samym okresie z 7 do 13 województw. Tylko w trzech województwach, tj.: lubelskim, podlaskim i warmińsko-mazurskim, nadal notowano ubytek migracyjny. Zasadniczo utrwaliły się zasięgi wędrówek prowadzących do zmian stałego miejsca zamieszkania. Większość wędrujących przenosiła się przede wszystkim na niewielkie odległości, niejako po sąsiedzku. Przedstawiono ten proces na przykładzie województwa zachodniopomorskiego (tab. 4). Okazało się, że zarówno w 1999 jak i w 2009 roku najczęściej ludności na jego obszar przybyło z województw: pomorskiego, wielkopolskiego i lubuskiego, a stosunkowo najmniej – z podlaskiego, opolskiego, podkarpackiego i świętokrzyskiego. Nieco odmiennie ukształtowały się zasięgi (odległości) odpływu ludności z województwa zachodniopomorskiego, co zwłaszcza należy odnieść do minimalnych liczb migrantów. W 1999 roku relatywnie najczęściej ludności wybyło do województw: wielkopolskiego, pomorskiego i lubuskiego, a najmniej do opolskiego, podlaskiego i świętokrzyskiego. W 2009 roku najczęściej dawnych mieszkańców zachodniopomorskiego przeniosło się do województw: pomorskiego, wielkopolskiego i lubuskiego, a najmniej do podlaskiego, opolskiego, podkarpackiego i świętokrzyskiego³.

---

³ *Rocznik Demograficzny*, GUS, Warszawa 2010, s. 428.

Tabela 3. Migracje wewnętrzne według województw**Table 3.** Internal migration by province

Województwa	Napływ		Odływ		Saldo	
	1999	2009	1999	2009	1999	2009
Polska	432434	403837	432434	403837	x	x
Dolnośląskie	33464	33453	33747	32322	-283	1131
Kujawsko-pomorskie	25107	22681	25351	23996	-244	-1315
Lubelskie	36742	20067	29776	24304	+6966	-4237
Lubuskie	12929	12602	13188	13052	-259	-450
Łódzkie	24538	21567	25752	22939	-1214	-1372
Małopolskie	32084	30738	30140	27095	+1944	3643
Mazowieckie	61496	63937	54769	52466	+6727	11471
Opolskie	12010	10128	12032	10744	-22	-616
Podkarpackie	21160	17616	22688	19602	-1528	-1986
Podlaskie	15336	10973	16418	12625	-1082	-1652
Pomorskie	27806	29509	25686	26927	+2120	2582
Śląskie	47174	42458	47567	45621	-393	-3163
Świętokrzyskie	13896	10718	16191	12902	-2295	-2184
Warmińsko-mazurskie	18058	15491	20056	18205	-1998	-2714
Wielkopolskie	39029	42023	37237	40171	+1792	1852
Zachodniopomorskie	21405	19876	21838	20866	-433	-990
Miasta	241454	209663	238662	250736	2792	-41073
Dolnośląskie	19957	18323	21662	22139	-1705	-3816
Kujawsko-pomorskie	13686	10246	12310	13827	+1376	-3581
Lubelskie	12192	8269	11902	11734	+290	-3465
Lubuskie	7346	6551	7548	7997	-202	-1446
Łódzkie	13031	10387	13293	14232	-262	-3845
Małopolskie	14136	13936	15279	15224	-1143	-1288
Mazowieckie	37065	38090	30410	33735	+6655	4355
Opolskie	5600	4463	6223	6038	-623	-1575
Podkarpackie	8280	6707	9328	9430	-1048	-2723
Podlaskie	9190	5814	7480	7151	+1710	-1337
Pomorskie	17782	16212	16692	18099	+1090	-1887
Śląskie	34075	29033	37827	37156	-3752	-8123
Świętokrzyskie	5639	4053	6817	6674	-1178	-2621
Warmińsko-mazurskie	10152	7997	9927	10264	+225	-2267
Wielkopolskie	20306	18639	18953	23865	+1353	-5226
Zachodniopomorskie	13017	10943	13013	13171	+4	-2228
Wieś	190980	194174	193772	153101	-2792	41073
Dolnośląskie	13507	15130	12085	10183	+1422	4947
Kujawsko-pomorskie	11421	12435	13041	10169	-1620	2266
Lubelskie	14550	11798	17874	12570	-3324	-772
Lubuskie	5583	6051	5640	5055	-57	996
Łódzkie	11507	11180	12459	8707	-952	2473
Małopolskie	17948	16802	14861	11871	+3087	4931
Mazowieckie	24431	25847	24359	18731	+72	7116
Opolskie	6410	5665	5809	4706	+601	959
Podkarpackie	12880	10909	13360	10172	-480	737
Podlaskie	6346	5159	8938	5474	-2592	-315
Pomorskie	10024	13297	8994	8828	+1030	4469
Śląskie	13099	13425	9740	8465	+3359	4960
Świętokrzyskie	8257	6665	9374	6228	-1117	437
Warmińsko-mazurskie	7906	7494	10129	7941	-2223	-447
Wielkopolskie	18723	23384	18284	16306	+439	7078
Zachodniopomorskie	8388	8933	8825	7695	-437	1238

Źródło: Rocznik Demograficzny, GUS, Warszawa 2000, s. XLX-XLIII; 2010, s. 38-39

Source: Demographic Yearbook, CSO, Warsaw 2000, p. XLX-XLIII, 2010, p. 38-39

Z danych w tabeli 4 wynika ponadto, że zarówno w 1999, jak i później zdecydowanie najwięcej ludności przybyło na obszar województwa zachodniopomorskiego z innych gmin i miast tego samego regionu.

Oznacza to, że większość mieszkańców zmieniając wcześniejsze miejsca zamieszkania, przenosi się do innych gmin tego samego województwa, co określamy mianem migracji wewnątrzwojewódzkich.

Tabela 4. Migracje wewnętrzne według poprzedniego i obecnego województwa zamieszkania

Table 4. Internal migration in the previous and current province of residence

Województwo obecnego zamieszkania	Najwięcej przybyło z woj.				Najmniej przybyło z woj.			
	zachodniopomorskie	pomorskie	wielkopolskie	lubuskie	podlaskie	opolskie	podkarpackie	świętokrzyskie
Zachodniopomorskie 1999	15226	998	876	666	88	102	125	128
2009	19876	741	698	494	63	65	105	77

Źródło: Rocznik Demograficzny, GUS, Warszawa 2000, s. 342-343; ibidem, 2010, s. 410

Source: Demographic Yearbook, CSO, Warsaw 2000, p. 342-343; ibid, 2010, p. 410

Analizując ten typ ruchu wędrownego ludności według czterech podstawowych kierunków, dostrzegamy już wcześniej zauważoną prawidłowość (tab. 5). W obu uwzględnionych w niej latach w skali całego kraju, relatywnie najwięcej ludności przenosi się z miast na wieś, drugie miejsce w 2009 roku zajęły przemieszczenia z miast do miast (wcześniej tę pozycję zajmowały przeprowadzki ze wsi do miast). Na trzecim miejscu ostatnio znajdują się przeniesienia ze wsi do miast, a najmniej uczęszczanym kierunkiem są migracje definitywne ze wsi na teren wsi innych gmin.

Taka kolejność kierunków nie ma charakteru powszechnego, a właściwie typowa jest tylko dla kilku województw (np. dolnośląskie). W większości województw nadal dominuje kierunek przemieszczeń ze wsi do miast, w innych z miast do miast (śląskie). W kilku województwach wcale nie przemieszczenia ze wsi do wsi są najmniej uczęszczane, lecz z miast do innych miast np. w kujawsko-pomorskim, małopolskim, opolskim, podkarpackim, świętokrzyskim. Jeszcze inny układ terytorialnych wędrowek obserwujemy w województwie zachodniopomorskim, w którym drugą pozycję zajmują wędrowki ze wsi do

miast; podobnie jest w kujawsko-pomorskim, lubelskim, lubuskim, łódzkim, opolskim, wielkopolskim.

Na skutek tak urozmaiconych konfiguracji, pewnemu zróżnicowaniu ulega migracje netto. Zmiany znaków sald są wyłącznie jednokierunkowe, tzn. z dodatnich na ujemne. W żadnym województwie nie utrzymało się saldo dodatnie w miastach. Tam, gdzie wcześniej (tzn. w 1999 roku) salda migracji wewnątrzwojewódzkich były już ujemne, w okresie do 2009 roku uległy powiększeniu, jak np. w województwach: dolnośląskim, małopolskim, opolskim, podkarpackim, pomorskim, śląskim i wielkopolskim. Jest rzeczą charakterystyczną, że w ani jednym województwie nie nastąpiło zjawisko odwrotne, tzn. zmiana ujemnego znaku salda na dodatni.

Pełna ocena zjawiska migracji jest bardzo utrudniona, ponieważ oficjalna statystyka nie jest w stanie zarejestrować wszystkie przemieszczenia ludności wewnątrz kraju i w wymianie międzynarodowej. W tej sytuacji warto posłużyć się uśrednionymi danymi dla dłuższego okresu, które zapewniają bardziej wiarygodny obraz przestrzennego zróżnicowania. Takie obliczenia dla 5-lecia 2002-2006 wykonał A. Gałązka, które niżej skrótowo zaprezentowano⁴.

Podsumowując ten rozdział warto przytoczyć województwa o największym i najmniejszym napływie oraz odpływie w przeliczeniu na 1000 ludności. Wartości tego współczynnika wskazują, iż zróżnicowanie poziomu migracji w skali województw jest znaczne.

W okresie 2002-2006 średniorocznie najmniejszy napływ ludności (poniżej 10 osób) odnotowano w województwach świętokrzyskim (9,92) i podkarpackim (9,93). Niewiele wyższe wartości tego miernika stwierdzono w województwach: śląskim (10,01), małopolskim (10,46) i opolskim (10,69). Najintensywniejszy napływ w tym samym okresie występował w województwie mazowieckim (19,75 osób), przy średniej krajowej wynoszącej 13,63. Rezultat przekraczający średnią krajową osiągnęły ponadto województwa: wielkopolskie (15,90), dolnośląskie (15,66), pomorskie (15,48), łódzkie (14,46), lubuskie (14,37) i zachodniopomorskie (13,66 osób).

Z kolei województwa o względnie najniższym poziomie odpływu w przeliczeniu na 1000 ludności to: małopolskie (9,45), śląskie (10,79), podkarpackie (10,84) i opolskie (11,49), podczas gdy średnia krajowa wynosiła 13,63 osób. Stosunkowo najintensywniejszy odpływ w ramach migracji wewnętrznych odnotowano w województwach: mazowieckim (16,60), dolnośląskim (15,52), warmińsko-mazurskim (15,35), wielkopolskim (15,18), łódzkim (15,15), lubu-

---

⁴ Gałązka A., *Przestrzenne zróżnicowanie procesów migracyjnych, Sytuacja demograficzna Polski*, RRL, Warszawa, 2007, s. 166-169.

skim (14,89) i zachodniopomorskim (14,45). W pozostałych regionach wartość tego miernika wahała się od 12,11 w świętokrzyskim do 14,42 w pomorskim.

Tabela 5. Migracje wewnątrzwojewódzkie według kierunków i województw

Table 5. Migration within the province according to the directions and regions

Województwa i lata		Ogółem	Kierunki migracji				Saldo migracji wewnątrz województw w miastach
			ze wsi do miast	z miast na wieś	z miast do miast	ze wsi na wieś	
Polska	1999	320037	85983	87672	79120	67262	-1689
	2009	308165	70813	112986	73268	51098	-42173
Dolnośląskie	1999	25053	6403	7637	7489	3524	-1234
	2009	25678	5761	10491	6740	2686	-4730
Kujawsko-pomorskie	1999	18839	6180	5231	3148	4280	+949
	2009	18144	4893	7648	2442	3161	-2755
Lubelskie	1999	21992	6910	5208	2772	7102	+1702
	2009	16662	4643	5661	1797	4561	-1018
Lubuskie	1999	8705	2850	2792	1740	1323	+58
	2009	9332	2686	3801	1675	1170	-1115
Łódzkie	1999	18299	5284	5107	3756	4152	+177
	2009	16695	3841	6665	3415	2774	-2824
Małopolskie	1999	23091	5114	7798	3350	6729	-2584
	2009	21705	4625	8516	3425	5139	-3891
Mazowieckie	1999	43738	11531	11284	12386	8537	+247
	2009	43544	9602	14985	12582	6375	-5383
Opolskie	1999	8323	2386	2676	1178	2083	-290
	2009	7334	1952	2827	965	1590	-875
Podkarpackie	1999	16912	4567	4704	1599	6042	-137
	2009	14396	3645	4849	1541	4361	-1204
Podlaskie	1999	12401	5162	3105	2099	2035	+2057
	2009	8864	2836	3035	1714	1279	-199
Pomorskie	1999	19795	4222	5014	7410	3149	-792
	2009	22134	4117	8294	6459	3264	-4177
Śląskie	1999	34525	4975	8106	18418	3026	-3131
	2009	34532	4286	9249	18341	2656	-4963
Świętokrzyskie	1999	10025	2894	2877	1006	3248	+17
	2009	7953	1960	3016	820	2157	-1056
Warmińsko-mazurskie	1999	13046	4641	3415	2385	2605	+1226
	2009	11895	3778	4229	1973	1915	-451
Wielkopolskie	1999	30067	8219	8381	6284	7183	-162
	2009	33933	7823	14059	5895	6156	-6236
Zachodniopomorskie	1999	15226	4545	4337	4100	2244	+208
	2009	15364	4365	5661	3484	1854	-1296

Źródło: Rocznik Demograficzny, GUS, Warszawa 2000, s. 350; 2010, s. 419

Source: Demographic Yearbook, CSO, Warsaw 2000, p. 350, 2010, p. 419

Porównując intensywność napływu i odpływu ludności w skali regionalnej zauważa się, iż w większości województwa relatywnie szybciej rozwijające się pod względem gospodarczym mają największy udział w ruchu ludności. Z kolei województwa rozwijające się stosunkowo słabiej partycypują w większości przypadków w mniejszym stopniu w mobilności przestrzennej ludności.

Porównując nasilenie rejestrowanego napływu i odpływu z lat 2005-2006 ze średnimi dla 5-lecia 2002 do 2006, stwierdza się postępującą intensyfikację tego zjawiska. Można to tłumaczyć utrwaleniem się nowowytworzonych struktur społeczno-gospodarczych i przestrzennych. Oznacza to, iż znacząca część nieformalnym migrantów osiąga stabilizację życiową i stopniowo w sposób definitywny zmienia miejsce swego zamieszkania, dostosowując je do miejsca pracy.

Migracje zagraniczne

Na ostateczny bilans mobilności przestrzennej, a także na zmiany w rozmieszczeniu i strukturach ludności, istotny wpływ wywierają migracje zagraniczne. Polska od wielu już lat wykazuje salda ujemne, co oznacza, iż rozmiary emigracji przewyższają imigrację. Analiza rozmiarów rejestrowanych migracji zagranicznych w Polsce ma dość ograniczoną wartość poznawczą. Uwagę tę, należy odnieść w szczególności do trzech lat (2004-2006), kiedy to obywatele polscy uzyskali dostęp do rynków pracy na terenie wielu państw Unii Europejskiej. Z obserwacji ruchu transgranicznego wynika, że wiele wyjazdów Polaków do pracy poza granice kraju, niekiedy na dłuższy czas, nie jest nawet rejestrowanymi migracjami czasowymi. Zastrzeżenia te potwierdzają wyniki ostatniego spisu powszechnego oraz nowsze szacunki. Podczas spisu ludności z 2002 roku ustalono, że w maju tegoż roku powyżej 2 miesięcy przebywało za granicą 786,1 tys. obywateli polskich⁵. Aktualnie według różnych szacunków w krajach Unii Europejskiej pracuje około 2 mln Polaków⁶.

Dostępne dane statystyczne o migracjach zagranicznych zestawiono w tabelach 6 i 7. Obserwacja migracji zagranicznych dostarcza m.in. informacji o atrakcyjności pewnych obszarów w Polsce jako docelowych dla migrantów. Ponadto informuje ona o obszarach na terenie kraju, w których mieszkańcy mają specyficzne powiązania zagraniczne ułatwiające im emigrację, czyli na rejestrowany stały pobyt za granicą. Imigracja zagraniczna na pobyt stały przez

---

⁵ Zdrojewski E. Z., *Przemiany ludnościowe w województwach nadmorskich Polski*, Roczniki Socjologii Morskiej, t. XVI, Gdańsk 2004, s. 66.

⁶ Gawryszewski A., *Zmiany w rozmieszczeniu, ruchu naturalnym, migracjach i strukturze ludności Polski, 1918-2005*, Przegląd Geograficzny, 2007, z. 3-4, s. 481.

dziesięciolecia (od 1963 do 1990 r.) utrzymywała się na względnie stabilnym i niskim poziomie od 0,9 tys. do 2,6 tys. osób rocznie. Znaczący, bo prawie dwukrotny wzrost do (5,0 tys.) odnotowano dopiero w 1991 roku. Odtąd oscyluje on w granicach 5,9 tys. - 9,5 tys., a w 2006 roku osiągnął prawie 11 tys. osób.

Ostatni raz w przemieszczeniach międzypaństwowych Polska uzyskała dodatnie saldo (+6,2 tys. osób) w 1959 roku, kiedy to liczba imigrantów przewyższyła zbiorowość emigrantów. Odtąd stale już mamy do czynienia z sytuacją odwrotną. Przy czym w całym tym okresie najniższy poziom emigracji (9,6 tys.) zanotowano w 1975 roku, a najwyższy (47,0 tys.) w 2006 roku. Wielokrotnie więc emigracja przewyższała imigrację 10-krotnie, a nawet 20-krotnie (w 1987 r.). Taki układ przemieszczeń międzynarodowych przynosi oczywiście ubytki migracyjne ludności Polski.

Ta sama prawidłowość dotyczy wszystkich województw. W 1999 roku tylko jedno województwo (mazowieckie) miało niewielkie saldo dodatnie. Jednakże do 2009 r. nastąpiła istotna poprawa i 8 województw miało salda dodatnie. Największe rozmiary imigracji (przekraczające 1000 osób) widzimy ostatnio w województwach: śląskim, małopolskim, dolnośląskim, mazowieckim, pomorskim, podkarpackim i opolskim, najmniejsze w świętokrzyskim i podlaskim. Wyjazdy na stałe do innych państw charakteryzują znacznie większe liczby, a ogólna liczebność emigrantów w 2006 r. wyniosła prawie 47 tys. osób. Skrajne wielkości stwierdzono w województwach świętokrzyskim (904 osoby) i śląskim (aż 9865 osób). Salda, w pozostałych województwach stanowiące różnicę między imigracją a emigracją wahają się między – 474 osoby (zachodniopomorskie), a – 8521 osób (śląskie). Wielkości te świadczą więc o wspomnianych wyżej: atrakcyjności i specyficznych rodzinnych powiązaniach. W miastach imigracja wykazuje rozpiętość od 150 osób w Świętokrzyskiem do ponad 1000 osób w Mazowieckiem (1190) i Śląskiem (1031), a emigracja – od 659 w świętokrzyskim do 7993 osób w województwie śląskim. Na skutek takiego rozkładu imigracji i emigracji, migracje netto wykazują zróżnicowanie regionalne od – 494 osób w zachodniopomorskim do – 6962 osób w śląskim. Na obszarach wiejskich skala zróżnicowania była znacznie mniejsza. Rozmiary imigracji wahają się między 61 w województwie kujawsko-pomorskim a 436 osobami w Opolskiem. Emigracja w 2006 roku najniższe rozmiary (83 osoby) wykazała w zachodniopomorskim, zaś najwyższe (2519) w województwie opolskim. Jeszcze w 1999 roku 8 województw uzyskało salda dodatnie, a w 2006 roku tylko obszary wiejskie województwa zachodniopomorskiego wykazały +20 osób, natomiast wszystkie pozostałe miały wyniki ujemne, od – 86 osób w Podlaskiem do – 2083 w Opolskiem.

Tabela 6. Migracje zagraniczne według województw**Table 6.** International migration by province

Województwa	Imigracja		Emigracja		Saldo	
	1999	2009	1999	2009	1999	2009
Polska	7525	17424	21536	18620	-14011	-1196
Dolnośląskie	756	1940	1946	2164	-1190	-224
Kujawsko-pomorskie	244	663	821	745	-577	-82
Lubelskie	155	576	240	492	-85	84
Lubuskie	277	561	424	584	-147	-23
Łódzkie	283	576	393	468	-110	108
Małopolskie	831	2076	1115	1311	-284	765
Mazowieckie	1069	1453	756	636	+313	817
Opolskie	581	1010	2742	2117	-2161	-1107
Podkarpackie	476	1151	527	1040	-51	111
Podlaskie	212	400	304	469	-92	-69
Pomorskie	743	1453	1735	1253	-992	200
Śląskie	932	2715	8702	4349	-7770	-1634
Świętokrzyskie	139	391	222	326	-83	65
Warmińsko-mazurskie	292	674	644	744	-352	-70
Wielkopolskie	250	899	314	1183	-64	-284
Zachodniopomorskie	285	886	651	739	-366	147
Miasta	5511	12378	18174	13866	-12663	-1488
Dolnośląskie	598	1568	1799	1751	-1201	-183
Kujawsko-pomorskie	174	506	729	640	-555	-134
Lubelskie	83	301	210	321	-127	-20
Lubuskie	199	400	360	429	-161	-29
Łódzkie	246	438	385	389	-139	49
Małopolskie	550	1159	872	915	-322	244
Mazowieckie	944	1175	715	536	+229	639
Opolskie	225	460	1406	913	-1181	-453
Podkarpackie	275	606	375	656	-100	-50
Podlaskie	153	307	268	417	-115	-110
Pomorskie	598	1194	1566	1005	-968	189
Śląskie	734	2196	8007	3526	-7273	-1330
Świętokrzyskie	97	233	178	269	-81	-36
Warmińsko-mazurskie	210	460	495	527	-285	-67
Wielkopolskie	198	646	235	972	-37	-326
Zachodniopomorskie	227	729	574	600	-347	129
Wieś	2014	5046	3362	4754	-1348	292
Dolnośląskie	158	372	147	413	+11	-41
Kujawsko-pomorskie	70	157	92	105	-22	52
Lubelskie	72	275	30	171	+42	104
Lubuskie	78	161	64	155	+14	6
Łódzkie	37	138	8	79	+29	59
Małopolskie	281	917	243	396	+38	521
Mazowieckie	125	278	41	100	+84	178
Opolskie	356	550	1336	1204	-980	-654
Podkarpackie	201	545	152	384	+49	161
Podlaskie	59	93	36	52	+23	41
Pomorskie	145	259	169	248	-24	11
Śląskie	198	519	695	823	-497	-304
Świętokrzyskie	42	158	44	57	-2	101
Warmińsko-mazurskie	82	214	149	217	-67	-3
Wielkopolskie	52	253	79	211	-27	42
Zachodniopomorskie	58	157	77	139	-19	18

Źródło: Rocznik Demograficzny, GUS, Warszawa 2000, s. XLII; ibidem, 2010, s. 38-39

Source: Demographic Yearbook, CSO, Warsaw 2000, p. XLII, ibid, 2010, p. 38-39

Bardziej wiarygodne i łatwiej porównywalne są uśrednione wielkości poziomu nasilenia migracji zagranicznych w dłuższych okresach, które dla województw ogółem wykonał cytowany wyżej A. Gałązka. Na podkreślenie zasługuje to, że w latach 2002-2006 poziom napływu i odpływu był kilkadziesiąt razy mniejszy aniżeli w przypadku migracji wewnętrznych.

Otóż relatywnie najwyższe rozmiary imigracji w tym okresie w przeliczeniu na 1000 ludności wykazały województwa: opolskie (0,75), lubuskie (0,34), małopolskie (0,33) i podkarpackie (0,30), przy średniej krajowej wynoszącej 0,23. Minimalne wartości tego miernika zauważamy w województwach łódzkim i wielkopolskim (po 0,10) oraz w lubelskim i świętokrzyskim (po 0,11). Dwa województwa (śląskie i warmińsko-mazurskie) uzyskały po 0,23 ‰, a więc wynik równy średniej krajowej, a zachodniopomorskie – bardzo zbliżone do tej wartości (0,22 ‰). Najwyższe rozmiary imigracji wykazały województwa przygraniczne. We wszystkich regionach (z wyjątkiem opolskiego, które stanowiło ewenement) przybysze z zagranicy stanowili znikome odsetki w stosunku do ogólnych liczb ludności.

Wyższy poziom charakteryzował emigrację. Najwyższe wartości tego miernika występowały w województwach zachodnich i północnych, tj. w pomorskim (0,93), warmińsko-mazurskim (0,91) i dolnośląskim (0,82), lecz ewenementem w tej grupie – są opolskie (4,01) i śląskie (1,67). Średnia krajowa w 2006 roku wynosiła 0,7 ‰. Najniższy poziom nasilenia emigracji miał miejsce w tzw. województwach „środkowych” kraju, tj. w: mazowieckim (0,15), łódzkim (0,23) i świętokrzyskim (0,23), a ponadto w lubelskim (0,24). Niewiele wyższą wartość wskaźnika wykazuje województwo wielkopolskie (0,43 ‰). Interesujące nas zachodniopomorskie uzyskało 0,46 ‰.

Podobnie jak w przypadku migracji wewnętrznych, również w poziomie nasilenia rejestrowanych migracji zagranicznych obserwuje się intensyfikację tego procesu, zwłaszcza po stronie emigracji. Obszarami o wyraźnie zaznaczającym się charakterze emigracyjnym w 2006 roku stały się nie tylko regiony przygraniczne, lecz również województwa położone w centrum kraju. Najprawdopodobniej świadczy to o postępującej stabilizacji części emigrantów zagranicą, co definitywnie prowadzi do zmiany starego miejsca zamieszkania.

Do końca 2009 r. przestrzenny obraz migracji zagranicznych uległ dość istotnym zmianom. Z danych tabeli 6 wynika, że dodatnie salda uzyskało aż 8 województw. Również miasta pięciu województw (łódzkie, małopolskie, mazowieckie, pomorskie i zachodniopomorskie) uzyskały salda dodatnie. Równocześnie na obszarach wiejskich kilku województw (dolnośląskie, opolskie, śląskie i warmińsko-mazurskie) odnotowano salda ujemne.

Analizie poddano też podstawowe kierunki migracji zagranicznych (tab. 7). Imigranci (w 2009 r.), to przede wszystkim wcześniejsi mieszkańcy krajów europejskich, głównie Niemiec i Wielkiej Brytanii. Na trzecim miejscu znalazła się Ukraina, skąd na stałe przybyło 609 osób, na czwartym Holandia (518), na piątym Włochy (485 osób). Wśród przybyszów z pozostałych kontynentów są głównie imigranci ze Stanów Zjednoczonych (1823) i z Kanady (364 osób), z Australii (168 osób). Warto zauważyć, że imigracja z Wielkiej Brytanii przewyższyła liczbę przybyszów ze Stanów Zjednoczonych.

Główny strumień emigracji prowadzi również do krajów europejskich (zwłaszcza do Niemiec i Wielkiej Brytanii), oraz do Ameryki Północnej i Środkowej, w tym przede wszystkim do Stanów Zjednoczonych (1961 osób w 2009 r.) i Kanady (571 osób). O wyborze Niemiec i Stanów Zjednoczonych decydowały przede wszystkim powiązania rodzinne. Wielka Brytania zachęcała imigrantów z Polski otwarciem rynku pracy po przyjęciu Polski do Unii Europejskiej. Godzi się podkreślić, że w 2006 roku Niemcy jako dotychczas główny kraj docelowy polskich emigrantów, utraciły dominującą pozycję na rzecz Wielkiej Brytanii. Zresztą warto tu zaznaczyć (co podkreślają niektórzy autorzy), iż rok 2006 był zdecydowanie odmienny od wielu wcześniejszych i późniejszych lat⁷.

W statystykach odnotowano najwyższą od 1959 roku imigrację i najwyższą od 1958 roku emigrację (sięgającą prawie 47 tys. osób). Ciekawostką jest również to, że właśnie w 2006 roku na czwartą pozycję (po Wielkiej Brytanii, Niemczech i Stanach Zjednoczonych) wysunęła się Irlandia (2307), wyprzedzając Kanadę, która dotychczas była jednym z tradycyjnych kierunków polskich emigrantów. Te cztery kraje, tj. Wielka Brytania, Niemcy, Stany Zjednoczone i Irlandia, przyjęły w 2006 roku ponad 83% polskich emigrantów.

Spośród pozostałych krajów, które przyjęły na stałe emigrantów z Polski można wymienić: Niderlandy (925 osób), Włochy (891), Austrię (853), Hiszpanię (625), Szwecję (595), Francję (579), Australię (369) i Belgię (307 osób).

---

⁷ Sakson B., *Migracje zagraniczne, Sytuacja demograficzna Polski*, Raport 2006-2007, RRL, Warszawa 2007, s. 130.

Tabela 7. Migracje zagraniczne ludności w Polsce na pobyt stały według kontynentów**Table 7.** International migration in Poland for permanent residence by continent

Wyszczególnienie	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Imigracja										
Ogółem	7331	6625	6587	7048	9495	9364	10802	14995	15275	17424
Europa	4737	4509	4413	4498	6536	6906	8270	12040	12324	14369
W tym UE (15 krajów)	3845	3448	3575	3503	4261	4710	6415	10463	10692	12751
W tym:										
Niemcy	2494	2177	2335	2261	2697	2823	3227	3913	3174	3175
Wielka Brytania	256	246	208	261	313	468	1592	3913	4365	5408
W tym UE (27 krajów) ¹	x	x	x	x	4451	4892	6531	10594	10840	12954
Azja	732	509	548	703	893	572	388	379	360	485
Afryka	120	99	44	114	164	100	125	121	117	153
Ameryka Pn. Środk.	1530	1304	1372	1581	1703	1607	1829	2245	2259	2210
Ameryka Południowa	46	48	31	41	56	42	38	28	38	28
Oceania	162	111	105	110	140	134	149	173	176	176
Nieustalony Kraj	4	45	74	1	3	3	3	9	1	3
Emigracja										
Ogółem	26999	23368	24532	20813	18877	22242	46936	35480	30140	18620
Europa	22914	19476	20485	17294	15547	18416	41221	31163	25710	15726
W tym UE (15 krajów)	22636	19192	20196	17055	15292	18047	40446	30229	24706	15137
W tym:										
Niemcy	20472	16900	17806	15013	12646	12317	14950	13771	11884	7769
Wielka Brytania	189	208	254	282	543	3072	17996	9165	6565	3502
W tym UE (27 krajów) ¹	x	x	x	x	15354	18128	40622	30465	24951	15259
Azja	43	35	40	26	39	46	115	76	74	61
Afryka	38	48	39	17	21	46	94	41	58	36
Ameryka Pn. Środk.	3798	3539	3699	3276	3074	3460	5067	3912	4010	2539
Ameryka Południowa	12	19	9	13	7	18	20	16	23	12
Oceania	193	250	204	179	184	244	413	264	261	244
Nieustalony Kraj	1	1	56	8	5	12	6	8	4	2

¹ Dla lat 2004-2006 - 25 krajów

Źródło: Rocznik Demograficzny, GUS, Warszawa 2007, s. 447; 2010, str. 435

Source: Demographic Yearbook, CSO, Warsaw 2007, p. 447, 2010, p. 435

Ogólne salda migracji

Na ogólne zmiany stanu i gęstości zaludnienia danego terytorium oraz różnicowania się struktur ludności, istotny wpływ wywierają migracje wewnętrzne i zagraniczne rozpatrywane łącznie. Podstawowe znacznie mają tu migracje netto, czyli salda ogólne (łączne).

Wymowa liczb zawartych w tabeli 8 jest jednoznaczna. Polska na skutek migracji zagranicznych tylko w latach 1999-2006 utraciła łącznie ponad 470 tys. ludności. Na przemieszczeniach międzypaństwowych zyskały jedynie województwa: mazowieckie (97,2 tys.), małopolskie (20,6 tys.), wielkopolskie (14,9 tys.) i pomorskie (6,1 tys.). Wszystkie pozostałe województwa wykazały ujemne salda migracyjne. Stosunkowo najniższe ubytki migracyjne poniosły województwa lubuskie (-6,3 tys.) i zachodniopomorskie (-10,3 tys. osób). Na-

tomiast relatywnie największe straty w stanie zaludnienia wykazują województwa: śląskie (-79,2 tys.), lubelskie (-34,4 tys.) i opolskie (-26,5 tys. osób).

Duże zróżnicowanie ogólnych sald migracyjnych obserwujemy również uwzględniając podział na miasto i wieś. W przypadku miast migracje netto ze znakiem dodatnim widzimy tylko w województwie mazowieckim. Ten region w wyniku terytorialnej mobilności uzyskał +64,8 tys. ludności. Miasta pozostałych województw utraciły na skutek ruchu wędrownego od -3,4 tys. w województwie podlaskim i -10,5 tys. w warmińsko-mazurskim, aż do -100,8 tys. w województwie śląskim. Te 100 tys. to, jedno duże miasto. Miasta niektórych województw początkowo uzyskiwały salda dodatnie (kujawsko-pomorskie, lubelskie, podlaskie, pomorskie, wielkopolskie), lecz późniejsze ubytki były tak duże, że ostatecznie sumaryczne migracje netto wykazały znak ujemny.

Obszary wiejskie łącznie w kraju uzyskały bilans dodatni. Przyrost migracyjny we wszystkich latach badanego okresu notowano w takich województwach jak: dolnośląskie, małopolskie, mazowieckie, pomorskie, śląskie i wielkopolskie. Zdecydowanie emigracyjny charakter miały obszary wiejskie w województwach: opolskim, podlaskim i warmińsko-mazurskim. Ekstremalne wielkości salda na wsi stwierdzamy w województwach: małopolskim (30,2 tys.) i warmińsko-mazurskim (-12,9 tys. osób).

Ze względu na zróżnicowany poziom zaludnienia poszczególnych województw porównywanie liczb bezwzględnych nie daje właściwego poglądu na rolę migracji w przyroście rzeczywistym ludności. Cytowany już A. Gałązka obliczył też ogólne średnioroczne salda migracji dla 5-lecia 2002-2006 w przeliczeniu na 1000 ludności. To bardzo przydatne ustalenia, które tu warto wykorzystać.

Wynika z nich, że najwyższe saldo dodatnie w tym okresie uzyskało województwo mazowieckie (2,84 ‰). Poza tym dodatni wynik uzyskały jeszcze tylko dwa województwa: małopolskie (0,50) i wielkopolskie (0,52). Są to regiony posiadające na swoim obszarze najdynamiczniej rozwijające się aglomeracje miejskie. Ośrodki tych regionów spełniają funkcje metropolitalne. One sprzyjają napływowi ludności.

Wszystkie pozostałe województwa wykazały ujemne salda łączne, przy średniej krajowej wynoszącej -0,75‰. Rekordowo wysoki ubytek migracyjny charakteryzuje województwo opolskie (-6,35). Wysokie współczynniki, bo przekraczające 2 lub 3 osoby na każdy 1000 ludności cechuje też województwa: śląskie (-3,15), warmińsko-mazurskie (-2,63), lubelskie (-2,23) i świętokrzyskie (-2,04). Więcej niż minus jeden promil wykazały następujące województwa: podlaskie (-1,83), podkarpackie (-1,46), kujawsko-pomorskie (-1,11), zachodniopomorskie (-1,11) i dolnośląskie (-1,05), a w trzech dostrzegamy salda poniżej -1; są to lubuskie (-0,96), łódzkie (-0,73) i pomorskie (-0,01).

Tabela 8. Ogólne salda migracji według województw**Table 8.** General net migration by province

Województwa	Ogólne salda migracji na 1000 ludności ^a										
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Polska	-0,4	-0,5	-0,4	-0,5	-0,4	-0,2	-0,3	-0,9	-0,5	-0,4	-0,0
Dolnośląskie	-0,5	-1,0	-0,3	-0,7	-0,8	-0,5	-0,6	-1,3	-0,5	-0,4	0,3
Kujawsko-pomorskie	-0,4	-0,5	-0,7	-0,7	-0,7	-0,7	-1,0	-1,7	-1,1	-0,8	-0,7
Lubelskie	-1,4	-1,4	-1,7	-1,8	-2,1	-2,0	-2,2	-3,0	-2,6	-2,0	-1,9
Lubuskie	-0,4	-0,6	-1,0	-1,0	-0,6	-0,4	-0,6	-1,6	-1,2	-0,7	-0,5
Łódzkie	-0,5	-0,5	-0,6	-0,6	-0,4	-0,6	-0,7	-1,1	-0,8	-0,7	-0,5
Małopolskie	0,5	0,6	0,8	1,0	1,1	1,0	1,0	0,4	0,8	-0,7	1,3
Mazowieckie	1,4	1,8	2,0	2,4	2,7	2,8	2,9	3,0	2,9	2,2	2,4
Opolskie	-2,0	-3,4	-3,5	-4,3	-4,0	-3,2	-3,0	-4,6	-3,9	-3,2	-1,7
Podkarpackie	-0,7	-0,9	-1,1	-1,4	-1,2	-1,0	-1,1	-1,9	-1,5	-1,1	-0,9
Podlaskie	-0,8	-1,3	-1,2	-1,5	-1,6	-1,4	-1,6	-2,4	-2,1	-1,4	-1,4
Pomorskie	0,5	0,2	0,4	0,3	0,5	0,9	0,5	-0,4	0,6	0,6	1,3
Śląskie	-1,7	-2,5	-2,1	-2,1	-2,0	-1,8	-1,9	-2,6	-2,1	-1,5	-1,0
Świętokrzyskie	-1,8	-1,6	-1,8	-1,9	-1,9	-1,8	-1,7	-2,7	-2,3	-1,8	-1,7
Warmińsko-mazurskie	-1,6	-1,7	-1,9	-2,1	-1,5	-1,8	-2,2	-3,5	-2,7	-2,2	-1,9
Wielkopolskie	0,5	0,4	0,7	0,6	0,6	0,7	0,7	0,2	0,6	0,3	0,5
Zachodniopomorskie	-0,5	-0,4	-0,6	-0,8	-0,9	-0,8	-1,0	-1,1	-1,0	-0,8	-0,5
Miasta	-0,4	-0,9	-0,9	-1,4	-1,8	-2,1	-1,8	-2,6	-2,7	-2,1	-1,8
Dolnośląskie	-1,4	-1,5	-1,1	-2,1	-2,5	-2,5	-2,1	-3,4	-3,3	-2,4	-2,0
Kujawsko-pomorskie	0,6	-0,6	-1,4	-2,0	-2,5	-3,5	-3,5	-4,5	-4,0	-3,0	-3,0
Lubelskie	0,2	-0,7	-1,7	-2,6	-3,5	-4,5	-4,6	-5,5	-5,5	-4,0	-3,5
Lubuskie	-0,5	-1,3	-1,9	-2,2	-1,9	-2,9	-2,5	-3,2	-3,3	-2,3	-2,3
Łódzkie	-0,2	-0,7	-0,8	-1,3	-1,7	-2,4	-2,3	-2,9	-3,1	-2,6	-2,3
Małopolskie	-0,9	-0,4	0,2	-0,4	-1,0	-1,1	-0,6	-1,8	-1,8	-1,5	-0,7
Mazowieckie	2,1	2,2	2,5	2,6	2,6	2,3	2,8	2,7	1,9	1,5	1,5
Opolskie	-3,2	-3,9	-4,5	-5,9	-5,8	-4,9	-4,6	-6,3	-6,2	-4,8	-3,8
Podkarpackie	-1,3	-1,9	-2,8	-3,6	-4,3	-4,2	-4,0	-4,5	-3,4	-3,2	-3,2
Podlaskie	2,3	0,9	0,6	-0,3	-1,4	-2,0	-2,2	-2,7	-2,8	-2,4	-2,0
Pomorskie	0,1	-0,4	-0,1	-0,8	-1,4	-1,6	-1,3	-2,7	-2,7	-1,4	-1,2
Śląskie	-2,9	-3,7	-3,1	-3,2	-3,4	-3,3	-3,2	-4,1	-3,9	-3,0	-2,6
Świętokrzyskie	-2,1	-2,4	-2,8	-4,4	-5,1	-5,6	-4,8	-6,0	-5,7	-4,4	-4,6
Warmińsko-mazurskie	-0,1	-0,5	-0,5	-1,4	-1,4	-2,3	-2,4	-3,7	-3,0	-2,4	-2,8
Wielkopolskie	0,7	0,1	0,1	-0,7	-1,4	-1,8	-2,0	-2,7	-3,2	-3,1	-2,9
Zachodniopomorskie	-0,3	-0,4	-1,1	-1,7	-2,3	-2,9	-2,2	-2,2	-2,3	-2,1	-1,8

a-zameldowanej na pobyt stały

Źródło: Rocznik Demograficzny, GUS, Warszawa 2000, str. XLII–XLIII; 2002, str. XLII–XLIII; 2002, str. XLII–XLIII; 2003, str. XXXVI–XXXVII; 2004, str. 36–37; 2005, str. 38–39; 2006, str. 38–39; 2007, str. 38–39; 2008, str. 38–39; 2009, str. 38–39; 2010, str. 38–39

Source: Demographic Yearbook, CSO, Warsaw 2000, p. XLII–XLIII, 2002, p. XLII–XLIII, 2002, p. XLII–XLIII, 2003, p. XXXVI–XXXVII, 2004, p. 36–37, 2005, p. 1938–1939, 2006, p. 38–39, 2007, p. 38–39, 2008, p. 38–39, 2009, p. 38–39, 2010, p. 38–39

cd. Tabela 8. Ogólne salda migracji według województw**Table 8.** General net migration by province

Województwa	Ogólne salda migracji na 1000 ludności ^a										
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Wieś	-0,3	0,1	0,2	1,0	1,9	2,7	2,0	1,7	2,8	2,3	2,8
Dolnośląskie	1,7	1,5	1,5	2,6	3,5	4,4	3,0	4,0	6,1	4,4	5,7
Kujawsko-pomorskie	-2,0	-0,3	0,5	1,3	2,3	3,9	2,9	2,6	3,2	2,6	2,8
Lubelskie	-2,7	-1,9	-1,6	-1,1	-0,9	0,1	-0,2	-0,9	-0,2	-0,4	-0,6
Lubuskie	-0,1	0,7	0,6	1,2	1,8	4,1	2,6	1,3	2,5	2,2	2,7
Łódzkie	-1,0	-0,2	-0,2	0,6	1,8	2,8	2,2	2,0	3,3	2,7	2,8
Małopolskie	-1,9	1,7	1,4	2,3	3,1	3,0	2,5	2,6	3,4	2,8	3,3
Mazowieckie	0,1	1,1	1,2	2,1	2,9	3,7	3,2	3,5	4,6	3,6	3,9
Opolskie	-0,7	-2,9	-2,3	-2,6	-2,0	-1,4	-1,3	-2,7	-1,4	-1,5	0,6
Podkarpackie	-0,3	-0,3	0,1	0,1	0,9	1,1	0,8	-0,1	-0,2	0,3	0,7
Podlaskie	-5,0	-4,4	-3,6	-3,2	-1,8	-0,5	-0,8	-1,8	-1,1	0,0	-0,6
Pomorskie	1,5	1,4	1,5	2,6	4,4	6,0	4,2	4,2	7,0	4,6	5,9
Śląskie	2,9	2,0	1,6	2,3	3,2	3,6	3,3	2,8	4,3	3,7	4,6
Świętokrzyskie	-1,5	-0,9	-0,9	0,3	0,7	1,5	0,8	0,0	0,6	0,3	0,8
Warmińsko-mazurskie	-3,9	-3,3	-3,4	-3,1	-1,8	-0,9	-1,8	-3,4	-2,1	-1,8	-0,8
Wielkopolskie	0,3	0,9	1,4	2,3	3,3	4,1	4,2	3,8	5,4	4,8	4,8
Zachodniopomorskie	-0,9	-0,2	0,4	1,1	2,2	3,8	1,7	1,4	1,7	1,9	2,3

a-zameldowanej na pobyt stały

Źródło: Rocznik Demograficzny, GUS, Warszawa 2000, str. XLII-XLIII; 2002, str. XLII-XLIII; 2003, str. XXXVI-XXXVII; 2004, str. 36-37; 2005, str. 38-39; 2006, str. 38-39; 2007, str. 38-39; 2008, str. 38-39; 2009, str. 38-39; 2010, str. 38-39

Source: Demographic Yearbook, CSO, Warsaw 2000, p. XLII-XLIII, 2002, p. XLII-XLIII, 2003, p. XXXVI-XXXVII, 2004, p. 36-37, 2005, p. 1938-1939, 2006, p. 38-39, 2007, p. 38-39, 2008, p. 38-39, 2009, p. 38-39, 2010, p. 38-39

Porównując średnioroczne wartości poziomu miernika z lat 2002-2006 ze współczynnikami z 2005 i 2006 roku stwierdzamy postępujące pogarszanie się ogólnego salda migracji. Oznacza to, iż ruch wędrowny odgrywa coraz bardziej negatywną rolę w rozwoju liczebnym ludności kraju. Na niekorzystnym poziomie kształtuje się również przyrost naturalny. Nic więc dziwnego, że ogólny stan populacji maleje. Łącznie w latach 1999-2009 Polska utraciła prawie 510 tys. ludności (tab. 8).

Analiza bezwzględnych i względnych rozmiarów migracji wewnętrznych i zagranicznych jest wielce przydatna dla oceny zmian sytuacji demograficznej zarówno w kraju jak i regionach. Jest to szczególnie ważne w okresie burzliwych przemian społeczno-gospodarczych. Rozmieszczenie potencjałów gospodarczego i demograficznego kształtowanego podczas przeszło 40-letniego

funkcjonowania gospodarki centralnie administrowanej nie odpowiada współczesnym wymogom. Musiało więc dojść do uruchomienia procesów dostosowawczych w tym zakresie. Mechanizmy gospodarki rynkowej wyzwalają silne procesy polaryzacji rozwoju. W Polsce począwszy od początku lat 90., przemiany te są dodatkowo wzmacniane realizowanym programem restrukturyzacji i modernizacji gospodarki. Wraz z tymi zjawiskami występują procesy, które pojawiły się w wyniku przystąpienia Polski do Unii Europejskiej.

Chodzi tu nie tylko o otwarcie rynków pracy przez większość krajów UE, lecz także o większe inwestycje realizowane w kraju z udziałem kapitału zagranicznego. Wszystko to wpływa modyfikująco na dotychczasowe kierunki i nasilenie migracji. W takich uwarunkowaniach ruch wędrowny ludności oznacza proces dostosowawczy potencjału demograficznego do potencjału gospodarczego.

Znając ogólne rezultaty przestrzennej mobilności mieszkańców poszczególnych regionów w dłuższym przedziale czasowym (1999-2009), w tym zwłaszcza przemieszczeń międzywojewódzkich i zagranicznych, podjęto tu próbę dokonania odpowiedniej typologii województw oraz wydzielenia większych obszarów napływu i odpływu ludności.

K. Dziewoński analizując swego czasu strukturę przestrzenną wędrowek międzywojewódzkich, wyodrębnił trzy następujące grupy województw: ośrodki (obszary) napływu, obszary o względnym zrównoważeniu napływu i odpływu oraz obszary charakteryzujące się odpływem ludności⁸. Jako regiony o względnym zrównoważeniu napływu i odpływu, autor ten uznał województwa, w których salda migracji stałych w ciągu roku ukształtowały się poniżej jednej osoby na 1000 ludności. Nawiązując do klasyfikacji dokonanej przez tego autora, podjęto tu próbę wyodrębnienia analogicznych trzech grup jednostek podziału terytorialnego, przy czym do województw grupy środkowej (zrównoważenia napływu i odpływu) zakwalifikowano te spośród całego ich zbioru, które uzyskały wynik równy lub nieco większy albo mniejszy od jednej osoby (+/- jedna osoba) na 1000 ludności.

Zaprezentowane wyżej ogólne salda migracji w układzie regionalnym, pozwalają na zaliczenie: województwa mazowieckiego, a także małopolskiego i pomorskiego do obszarów napływowych; województw: dolnośląskiego, kujawsko-pomorskiego, lubuskiego, łódzkiego, podkarpackiego, wielkopolskiego i zachodniopomorskiego do obszarów o względnym zrównoważeniu napływu i odpływu; pozostałych 6 województw, tj.: lubelskiego, opolskiego, podlaskie-

---

⁸ Dziewoński K., *Przestrzenne zróżnicowanie migracji w Polsce*, Narodowy Spis Powszechny 1978 jako źródło informacji o imigracjach, GUS, Warszawa, s. 68-69.

go, świętokrzyskiego, warmińsko-mazurskiego i śląskiego – do typowych obszarów o charakterze odpływowym.

Migracje ludności, przynajmniej w określonym zakresie powinny być sterowane. Od polityki gospodarczej i ludnościowej państwa a także od aktywności i podejmowanych działań przez władze wojewódzkie będzie zależało czy przedstawiony wyżej charakter i układ regionalny zostanie utrwalony czy też nastąpią zmiany w określonym kierunku.

Podsumowanie i wnioski

Przeprowadzona w opracowaniu analiza migracji wewnętrznych i zagranicznych, ich nasilenia, podstawowych kierunków i zasięgów terytorialnych, potwierdziła postawioną we wstępie tezę, iż wpływają one w istotnym stopniu m.in. na ogólną dynamikę przemian demograficznych, zmiany w przestrzennym i środowiskowym (miasto-wieś) rozmieszczeniu ludności. Są one reakcją na zachodzące procesy ekonomiczne i społeczno-polityczne lub konkretne działania na określonym terytorium. Mieszkańcy poszczególnych miejscowości i regionów podlegają z jednej strony pewnym czynnikom „wypychającym” („push factors”), zachęcającym lub nawet zmuszającym pewne subpopulacje do opuszczenia danej miejscowości lub większych obszarów, a z drugiej – siłom przyciągającym („pull factors”), mniej lub bardziej atrakcyjnych dla potencjalnych migrantów.

Zarówno warunki życia i pracy, jak też obie grupy sił (czynników) nie są równomiernie rozmieszczone, co prowadzi do przestrzennego zróżnicowania różnych zjawisk i procesów. Mieszkańcy określonych terytoriów inicjują i kreują pewne działania, wartości i zmiany w swoim otoczeniu, a jednocześnie ulegają oddziaływaniom z zewnątrz. Wszystko to sprawia, że jedne regiony czy kraje przyciągają, a co najmniej są w stanie zatrzymać istniejący potencjał demograficzny, a inne podlegają stagnacji lub nawet regresowi, co w skrajnych sytuacjach prowadzi wręcz do wyludnienia. Na tej podstawie wyodrębniono trzy grupy województw.

Znajomość procesów migracyjnych, ich różnorodnych uwarunkowań i następstw, ułatwia podejmowanie niezbędnych decyzji w odniesieniu do obszarów względnie przeludnionych lub o niewykorzystanej pojemności demograficznej, o pewnym nadmiarze lub niedoborze rąk do pracy. Takie działania są niezbędne przynajmniej w odniesieniu do trzech, naszym zdaniem kwestii podstawowych.

Pierwszą stanowi potrzeba podjęcia określonych działań zmierzających do ograniczenia nadmiernej emigracji, zwłaszcza różnych grup specjalistów o wysokich kwalifikacjach ogólnych i zawodowych. W ostatnich kilku latach osiągnięto znaczną poprawę.

Drugi poważny problem stanowi konieczność wypracowania odpowiedniej polityki migracyjnej oraz zasad sterowania ruchem wędrownym ludności, określenia instrumentów i środków jej realizacji.

Trzecią sprawą wymagającą wyjaśnienia, jest konieczność doskonalenia ewidencji przestrzennych przemieszczeń ludności. Dotyczy to nie tylko nieuchwytnych migracji zagranicznych lecz i nierejestrowanych zmian miejsca zamieszkania dużych grup ludności wewnątrz kraju. Przy czym nie chodzi tu o jakiegokolwiek zaostrzenia rygoru meldunkowego lecz o stworzenie skuteczniejszego systemu, który dawałby orientację o skali i kierunkach przemieszczeń. Takie rozeznanie stwarzałoby możliwość podejmowania określonych działań i decyzji na różnych szczeblach zarządzania.

Bibliografia

1. Dziewoński K. (1979): *Przestrzenne zróżnicowanie migracji w Polsce*, w: *Narodowy Spis Powszechny 1978 jako źródło informacji o migracjach*, GUS, Warszawa.
2. Eberhardt P. (1989): *Regiony wyludniające się w Polsce*, „Prace IGiPZ PAN”, nr 114, Warszawa.
3. Gałązka A. (2007): *Przestrzenne zróżnicowanie procesów demograficznych w Polsce w 2006 na tle przemian okresu 2002-2006*, w: *Sytuacja demograficzna Polski. Raport 2006-2007*, RRL, Warszawa.
4. Gawryszewski A. (2007): *Zmiany w rozmieszczeniu, ruchu naturalnym, migracjach i strukturach ludności Polski, 1918-2005*, „Przegląd Geograficzny” z. 3-4, Warszawa.
5. „*Mały Rocznik Statystyczny Polski*” 2007, GUS, Warszawa.
6. *Rocznik Demograficzny 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010*, GUS, Warszawa.
7. Sakson B. (2007): *Migracje zagraniczne*, w: *Sytuacja demograficzna Polski. Raport 2006-2007*, RRL, Warszawa.
8. Zdrojewski E. Z. (2000 A): *Wpływ migracji definitywnych na przyrost rzeczywisty i zmiany struktur ludności w Polsce w latach 1975-1996*, PK, Koszalin.
9. Zdrojewski E. Z. (2000 B): *Regiony o charakterze napływowym i odpływowym w Polsce*, w: D. Szymańska (red.): *Procesy i formy ruchliwości przestrzennej ludności w okresie przemian ustrojowych*, UMK, Toruń.
10. Zdrojewski E.Z. (2001): *Przemiany ludnościowe w byłych i obecnych województwach nadmorskich Polski*, „Biuletyn Informacyjny PTD”, nr 22/B, Warszawa.

11. Zdrojewski E.Z. (2003): *Migracje wewnętrzne w Polsce na przełomie XX i XXI w.*, w: Z. Strzelecki (red.), *Procesy demograficzne u progu XXI w. Polska a Europa*, RRL, Warszawa.
12. Zdrojewski E.Z. (2004): *Przemiany ludnościowe w województwach nadmorskich Polski*, „Rocznik Socjologii Morskiej” t. XV, PAN, Oddział w Gdańsku.

NET OF MIGRATIONS AS A BASE OF VOIVODESHIP'S TYPOLOGY

Draft of content: Migrations are characterized by high area's differentiations. It means that these migration have an impact on demographic transformations. The basic aim is to show the impact of migrations on the dynamics of the real growth of population in all the 16 current voivodships in Poland, with a division into urban and rural areas. In the paper only definitive (permanent) domestic migrations were taken into consideration.

Keywords: internal migrations, external migrations, inflow, outflow, net of migrations.